

Башук І.Г., канд. екон. наук, доц. (ХНЕУ ім. Семена Кузнеця)
Масліхова В. О., студентка 3 курсу (ХНЕУ ім. Семена Кузнеця)

БЮДЖЕТНА БУХГАЛТЕРІЯ: ШЛЯХ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ СТІЙКОСТІ ТА РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ

У сучасному світі, де економічні, технологічні та регуляторні зміни відбуваються з неймовірною швидкістю, навчання протягом життя стає фундаментальною основою для фахівців бюджетного обліку. Ця сфера, тісно пов'язана з державним управлінням фінансами, вимагає не лише глибоких знань нормативної бази, але й постійної адаптації до нових викликів. Безперервне навчання не тільки забезпечує професійну стійкість, але й сприяє розкриттю людського потенціалу, перетворюючи фахівців на стратегічних партнерів у фінансовому плануванні та контролі.

Згідно з концепцією *lifelong learning*, запропонованою ЮНЕСКО, навчання протягом життя охоплює всі етапи професійного шляху – від початкової освіти до пенсійного віку. У бюджетному обліку це особливо актуально через динаміку державних фінансів. Наприклад, за даними Світового банку, країни з високим рівнем безперервної освіти демонструють на 15–20% вищу ефективність управління бюджетами. В Україні, де бюджетна система зазнає впливу глобалізації та внутрішніх реформ, фахівці мусять постійно оновлювати компетенції, щоб уникнути ризиків, пов'язаних з невідповідністю нормам.

Навчання протягом життя є процесом безперервного вдосконалення знань і навичок, що триває всю професійну кар'єру. У бюджетному обліку, де домінують національні стандарти, такі як Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку в державному секторі, та міжнародні рекомендації, цей підхід набуває критичного значення. Професійна стійкість у бюджетному обліку – це комплексна якість, що поєднує в собі декілька факторів: адаптивність, емоційно-вольова регуляція, професійна компетентність, стійкість до вигорання. Зміни в законодавстві, впровадження цифрових інструментів та глобальні виклики, як-от цифрова трансформація державних фінансів, роблять статичні знання недостатніми. За даними Міжнародної федерації бухгалтерів, професійні бухгалтери мусять постійно оновлювати компетенції, щоб захищати суспільний інтерес. У порівнянні з представниками інших професій поняття професійної етики є особливо важливим як для бухгалтерів так і для аудиторів. Професійні цінності, етика та ставлення визначають незалежність бухгалтерів до єдиної професії та мають впливати на всі аспекти їхньої професійної діяльності. [3] В Україні Закон "Про професійний розвиток працівників" від 2012 року підкреслює обов'язковість такого навчання для підвищення продуктивності та адаптивності. [1] Таким чином, безперервне навчання стає інструментом не лише виживання, але й лідерства в бюджетній сфері.

Бюджетний облік вирізняється своєю специфікою: він регулюється Бюджетним кодексом України, інструкціями Мінфіну та елементами Міжнародних стандартів фінансової звітності для державного сектору. Фахівці стикаються з викликами, такими як щорічні оновлення норм (наприклад, щодо електронної звітності), впровадження автоматизованих систем на кшталт "Єдиної казначейської системи" та інтеграція AI для аналізу витрат. У контексті воєнного стану та економічної нестабільності додатково виникає потреба в навичках кризового менеджменту фінансів.

Ці фактори вимагають від фахівців високої адаптивності. Без оновлення знань ризик помилок у звітності зростає, що може призвести до фінансових втрат для держави. Як зазначається в аналітичних записках Національного інституту стратегічних досліджень України, освіта протягом життя є чинником людського розвитку, сприяючи формуванню суспільства знань.[4] Професійна стійкість тут – це здатність не лише реагувати на зміни, але й прогнозувати їх. Досягнення професійної стійкості – це безперервний процес, який вимагає цілеспрямованих зусиль як від самого фахівця, так і від організації. Нестача знань є одним із головних джерел стресу та невпевненості. Шлях до стійкості лежить через безперервне навчання: регулярна участь у семінарах, вебінарах та курсах, присвячених останнім змінам у бюджетному законодавстві, податковому кодексі та особливостям фінансового контролю. Також повинна бути цифрова грамотність, яка допоможе опанувати нові облікову програми та інструменти(наприклад, електронний документообіг), що підвищує ефективність та зменшує кількість помилок. Ще важливо обмінюватись досвідом та знаннями. Досвідчені фахівці можуть ділитися практичними кейсами та допомагати новачкам.

Глобальні тенденції, такі як перехід до IPSAS, вимагають від українських бухгалтерів знань міжнародних стандартів. За даними Європейської комісії, країни ЄС, що впровадили IPSAS, досягли зниження бюджетних дефіцитів на 5–7% завдяки кращій аналітиці [5].

Безперервне навчання в бюджетному обліку охоплює формальні, неформальні та інституційні форми. Формальна освіта включає сертифікацію, наприклад, CAP/CIPA чи ACCA з фокусом на державний сектор, а також курси підвищення кваліфікації від Мінфіну чи НАБУ. Неформальне навчання – це самоосвіта через онлайн-платформи (Coursera, Prometheus), вебінари та професійну літературу, що дозволяє оперативно опанувати інструменти на кшталт Power BI для бюджетного аналізу.

Інституційне навчання реалізується через корпоративні тренінги в бюджетних установах, де акцент на внутрішніх процедурах, таких як облік грантів чи ЄС-фінансування. В Україні, відповідно до Положення про професійне навчання на виробництві, таке навчання проводиться не рідше одного разу на 5 років. [2]Поєднання цих форм забезпечує комплексний розвиток, від технічних навичок до стратегічного мислення.

Навчання розкриває професійний потенціал завдяки розвитку м'яких навичок (soft skills) – критичного мислення, комунікації та лідерства, які є ключовими для ефективної командної роботи на бюджетними проектами.

Розвиток інноваційного мислення дозволяє фахівцям застосовувати аналітику для прогнозування бюджетних дефіцитів, перетворюючи облік із рутинної функції на стратегічний інструмент.

У контексті України, де освіта протягом життя інтегрується в національну стратегію, це сприяє самореалізації та мотивації. Фахівці стають не лише виконавцями, але й ініціаторами змін, підвищуючи загальний рівень людського капіталу в державному секторі. Дослідження Державної служби статистики України показують, що фахівці з безперервною освітою мають на 25% вищу мотивацію та нижчий рівень вигорання [6].

Для фахівців бюджетного обліку безперервне професійне вдосконалення – це стратегічний крок. Кожна інвестиція в знання безпосередньо сприяє розвитку їхнього потенціалу та підвищує стійкість системи. Таким чином, вони зміцнюють не тільки власну кар'єру, а й роблять значний внесок у державну стабільність. Безперервне навчання у сфері бюджетного обліку також виступає важливим чинником формування інтелектуального капіталу держави. Сучасні фахівці повинні мислити стратегічно, володіти аналітичними навичками та здатністю швидко адаптуватися до змін середовища. У цьому контексті навчання протягом життя формує не лише професійна компетенції, але й культуру саморозвитку, що є невід'ємною складовою інноваційної економіки. Саме розвиток людського потенціалу через освіту дозволяє підвищити якість управлінський рішень у бюджетній сфері та забезпечити прозорість фінансових процесів. У майбутньому інтеграція AI та big data зробить навчання ще критичнішим, перетворюючи бухгалтерів на ключових архітекторів фінансової стійкості України.

Досвід розвинених країн демонструє ефективність системного підходу до безперервного навчання фахівців бюджетного обліку. Наприклад, у Великобританії Chartered Institute of Public Finance and Accountancy (CIPFA) пропонує обов'язкову програму Continuing Professional Development (CPD), яка вимагає від членів накопичувати не менше 120 годин навчання кожні три роки, включаючи модулі з IPSAS, етики та цифрової аналітики. За даними CIPFA, учасники CPD демонструють на 25% нижчий рівень помилок у бюджетній звітності порівняно з тими, хто не проходить регулярне навчання.

В Європейському Союзі програма Erasmus+ for Public Administration фінансує обмін досвідом між бухгалтерами державного сектору, акцентуючи на переході до accrual-based accounting за IPSAS. Учасники з Польщі та Естонії, які пройшли такі програми, повідомляють про підвищення ефективності контролю за ЄС-фондами на 30%. Цей досвід може бути адаптований в Україні через партнерство з Мінфіном та міжнародними організаціями, наприклад, шляхом створення національної CPD-системи для бюджетників з обов'язковим модулем з воєнного фінансового менеджменту.

Попри очевидні переваги, фахівці бюджетного обліку стикаються з низкою перешкод, які обмежують системне впровадження навчання протягом життя. Фінансові обмеження є одним із основних факторів, оскільки витрати на професійне вдосконалення часто перевищують можливості державних службовців. Часові бар'єри посилюються інтенсивним робочим графіком,

особливо в умовах підвищеного навантаження через зовнішні виклики. Мотиваційні прогалини проявляються у відсутності стимулів для регулярного оновлення компетенцій, що знижує ініціативу фахівців. Інфраструктурні проблеми, такі як нерівний доступ до сучасних технологій навчання, створюють додаткові труднощі, особливо в регіонах. Ці фактори в сукупності призводять до нерівномірного охоплення безперервним навчанням і підвищують вразливість системи бюджетного обліку до помилок та неефективності. Подолання цих бар'єрів вимагає комплексного підходу на рівні державної політики та інституційного менеджменту

Отже, для посилення ефективності навчання протягом життя в бюджетному обліку доцільно впровадити низку заходів. По-перше, забезпечити державну підтримку у формі компенсації витрат на професійний розвиток для фахівців з тривалим стажем. По-друге, розробити гнучкі формати навчання, орієнтовані на актуальні потреби сектору, з акцентом на короткострокові модулі. По-третє, запровадити мотиваційні механізми, що пов'язують професійне вдосконалення з кар'єрним зростанням та матеріальними стимулами. По-четверте, посилити програми менторства та обміну знаннями між поколіннями фахівців для передачі накопиченого досвіду. По-п'яте, інтегрувати елементи безперервного навчання в систему вищої освіти через співпрацю університетів з державними органами. Реалізація цих рекомендацій сприятиме підвищенню рівня компетентності, зниженню ризиків у бюджетному процесі та загальному зміцненню людського капіталу в державному секторі.

Безперервне навчання в бюджетному обліку є не опцією, а необхідністю для забезпечення стійкості держави в умовах турбулентності. Воно поєднує технічні, етичні та інноваційні компетенції, перетворюючи фахівців на лідерів змін. Інтеграція міжнародного досвіду, подолання бар'єрів та системні інвестиції в людський капітал дозволять Україні досягти європейських стандартів прозорості та ефективності бюджетного менеджменту.

Таким чином, навчання протягом життя у сфері бюджетного обліку є не лише засобом підтримання професійного рівня, а й можливим чинником соціально-економічного розвитку держави. Його впровадження формує покоління фахівців, здатних ефективно керувати бюджетними ресурсами, сприяти стабільності та інноваційному розвитку публічних фінансів.

Література

1. Державна служба статистики України. Дослідження мотивації державних службовців. Київ, 2025. (дата звернення 28.10.2025) URL: <https://ukrstat.gov.ua/>
2. European Commission. Implementation of IPSAS in EU Member States: Impact on Budget Efficiency. Brussels, 2022. (дата звернення 28.10.2025) URL: <https://magazine.faaf.org.ua/profesiyne-zabezpechennya-rozvitku-obliku-etika-i-moral-buhgaltera.html>
3. Закон України «Про затвердження Положення про професійне навчання працівників на виробництві» від 26.03.2001 № 127/151. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0315-01>. (дата звернення 28.10.2025)
4. Закон України «Про професійний розвиток працівників» від 12.01.2012 р. № 4312-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17#Text> (дата звернення: 28.10.2025).
5. Національний інститут стратегічних досліджень. Аналітична записка: Освіта протягом життя як фактор людського розвитку. Київ, 2024. (дата звернення 28.10.2025) URL: <https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/osvita-protyagom-zhittya-yak-chinnik-lyudskogo-rozvitku>
6. Ямборко Г.А. Професійне забезпечення розвитку обліку: етика і мораль бухгалтера. *Облік і фінанси АПК: науково-освітній портал*. <https://magazine.faaf.org.ua/profesiyne-zabezpechennya-rozvitku-obliku-etika-i-moral-buhgaltera.html> (дата звернення 28.10.2025)